

**Розвиток критичного
мислення на уроках
української мови та
літератури**

Мета презентації:

1.

Розкрити теоретичні аспекти технології “Розвиток критичного мислення”.

2.

Ознайомити з методами та прийомами, які використовуються для розвитку критичного мислення

3.

Практичне застосування методів і прийомів критичного мислення на уроках української мови та літератури.

Розвиток критичного мислення є дуже актуальним:

1. Під час інтенсивних соціальних змін, коли неможливо діяти без постійного пристосування до нових політичних, економічних та інших обставин.
2. Пріоритетне завдання сучасної школи є розвиток дитини як неповторної особистості, розвиток позитивного ставлення до навчання, прагнення до самостійної пізнавальної діяльності.
3. Сучасні діти приходять до школи з бажанням діяти.
4. Вже неможливо навчати традиційно, у центрі навчально-виховного процесу повинен перебувати учень.
5. Від творчої активності учня на уроці, вміння доказово міркувати, обґрунтовувати свої думки, вміння спілкуватися з учителем, учнями класу залежить успіх у свідомому опануванні шкільної програми.

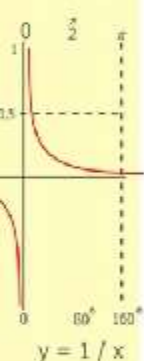
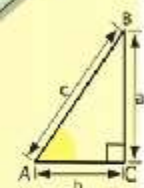
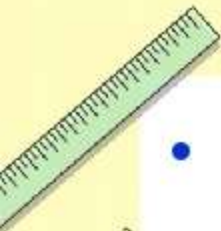
Достатньо ефективною для формування комунікативних компетентностей учнів є технологія розвитку критичного мислення. Вона була запропонована в середині 90-х р.р. ХХ ст. американськими педагогами Дж. Стіл, К. Мередит, Ч. Темпл.

Процес, “за допомогою якого розум опрацьовує інформацію з метою досягнення або продукування ідей або розв’язання проблем”, розглядали у своїх працях такі вітчизняні та зарубіжні дослідники: М.Ліпман, М. Векслер, О. Тягло, Т. Воропай, Д. Кларк, Д. Дью, Б. Бейєр

Метою педагогічної діяльності є розвиток критичного мислення – “вмілого відповідального мислення, що дозволяє людині формулювати надійні вірогідні судження”.

Критичне мислення – це:

- уміння урівноважувати у своїй свідомості різні точки зору;
- уміння піддавати ідею м'якому скепсису;
- об'єднання активного й інтерактивного процесу;
- перевірка окремих ідей на можливість їх використання;
- моделювання систем доказів, на основі яких базуються різні точки зору
- переоцінка та переосмислення понять та інформації;
- здатність знайти необхідну інформацію та використовувати її самостійно під час прийняття рішення.

$$\begin{array}{r} 2500 \\ \times 42 \\ \hline 2100 \\ + 8400 \\ \hline 105000 \end{array}$$

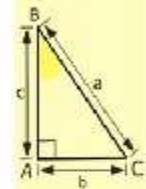
$$\frac{a}{A} = \frac{b}{\sin B} = \frac{c}{\sin C}$$
$$\frac{a}{c} + \frac{b}{c} = \frac{a+b}{c}$$

$$\sin 90^\circ = 1$$

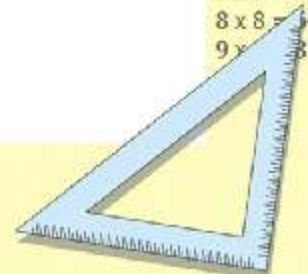

$$\begin{cases} y = \sin 90 \\ x = 25y + 45 \end{cases}$$
$$\begin{cases} y = 1 \\ x = 25 + 45 \\ x = 70 \end{cases}$$

$$(x+y)(x-y) = x^2 - y^2$$

$$\begin{array}{l} 2 \times 2 = 4 \\ 3 \times 3 = 9 \\ 4 \times 4 = 16 \\ 5 \times 5 = 25 \\ 6 \times 6 = 36 \\ 7 \times 7 = 49 \\ 8 \times 8 = 64 \\ 9 \times 9 = 81 \end{array}$$

Етапи критичного мислення

Оцінювання

Учень приймає рішення на основі доказів та власних переконань.

Синтез

Учень відстоює свою думку, приводить приклади, аргументи.

Аналіз

Учень зіставляє власну думку з іншими точками зору.

**Використання
знань і вмінь**

Учень аналізує різні точки зору і вибирає власну.

Розуміння

Учень сприймає інформацію з різних джерел.

Знання

Критичне мислення – складна, пов'язана зі вчинками людини діяльність, що захоплює людину повністю (Д.Дьюї).

Ознаки людини, яка мислить критично:

- Відкритість до інших думок
- Компетентність
- Актуальна активність
- Допитливість
- Незалежність мислення
- Вміння дискутувати
- Самокритичність

Джон Чаффа

Людина, яка мислить критично, вмітиме:

- визначити проблему;
- перевірити використану інформацію;
- проаналізувати твердження, що лежать в основі інформації;
- врахувати альтернативні точки зору;
- визначити підтексту в інформації;
- синтезувати здобуті знання;
- зробити висновки;
- прийняти оптимальне рішення.

учень, який мислить критично

КОМПЕТЕНТНІСТЬ

ЗДАТНІСТЬ ДО
ДІАЛОГУ І ДИСКУСІЇ

НЕЗАЛЕЖНІСТЬ
ДУМОК

НЕБАЙДУЖІСТЬ У
СПРИЙНЯТТІ ПОДІЙ

ДОПИТЛИВІСТЬ

ЗДАТНІСТЬ СПРИЙМАТИ ДУМКИ
ІНШИХ КРИТИЧНО

Схема реалізації стратегії розвитку критичного мислення

перша фаза – фаза виклику
(актуалізація)

друга фаза – фаза реалізації смислу
(побудова знань)

третя фаза – фаза рефлексії
(консолідація)

Фаза актуалізація має на меті:

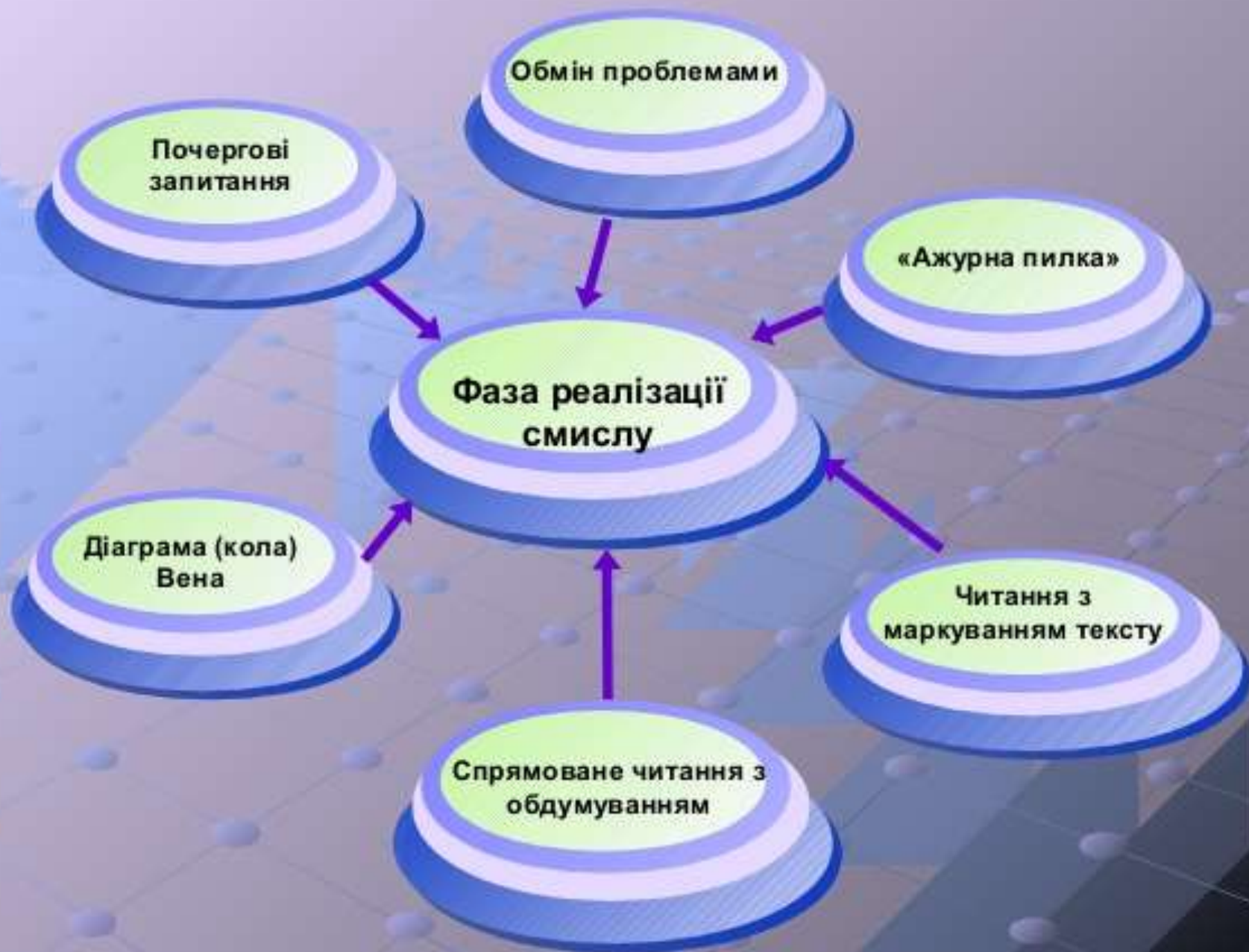
- актуалізувати в пам'яті учнів наявні знання;
- неформальним шляхом оцінити те, що вони вже знають;
- встановити мету навчання;
- зосередити увагу учнів на темі;
- стимулювати до нових ідей.

Фаза побудови знань (основна частина уроку):

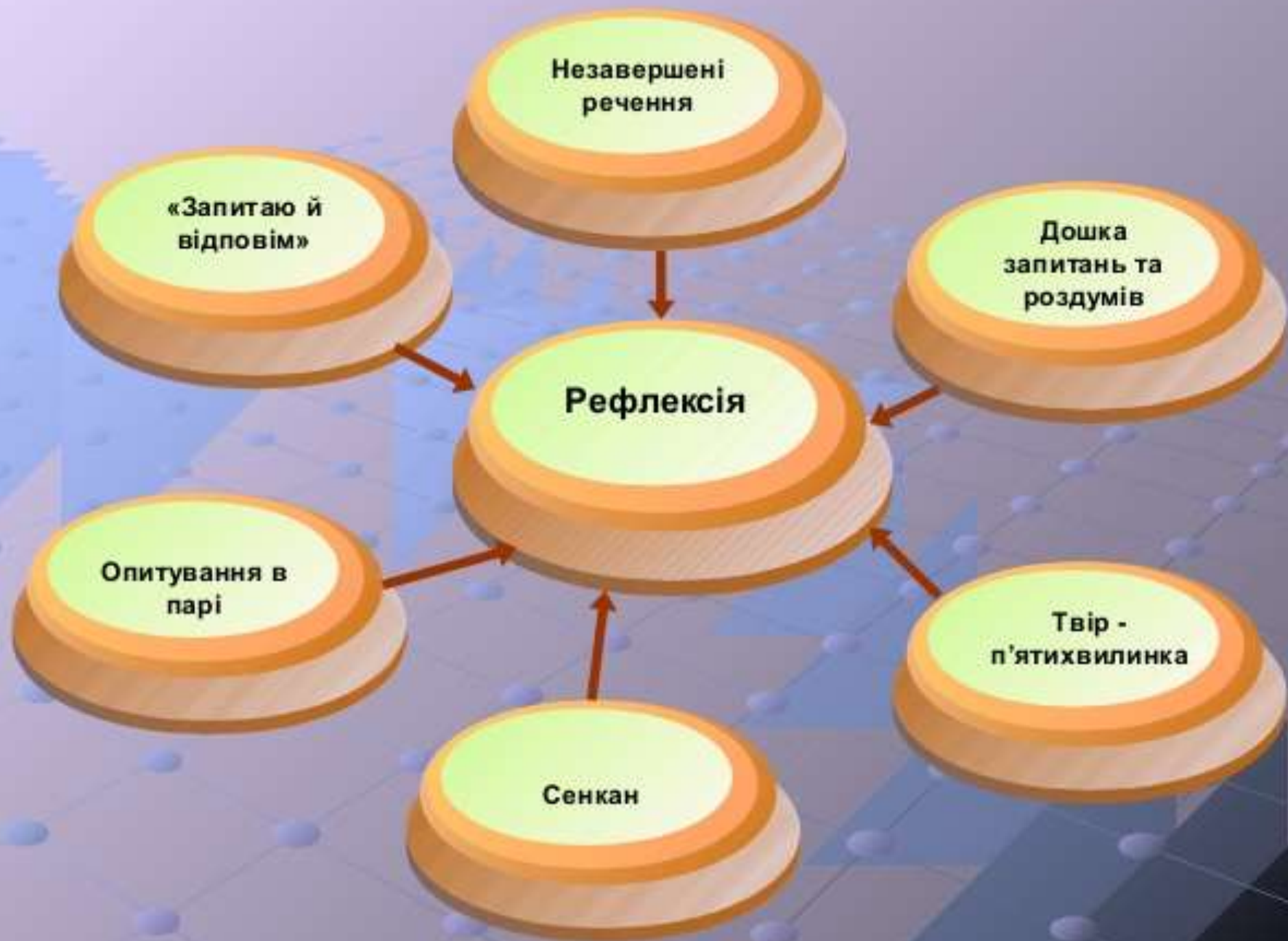
- порівняти очікування учнів з тим, що вивчається;
- переглянути очікування та висловити нові;
- виявити основні моменти;
- відстежити процес мислення (перебіг думок учнів);
- зробити висновки та узагальнення матеріалу;
- поєднати зміст уроку з особистим досвідом учнів;
- поставити запитання до вивченого на уроці матеріалу.

Фаза консолідації (рефлексії):

- Узагальнити основні ідеї;
- інтерпретувати визначені ідеї;
- обмінятися думками;
- виявити особисте ставлення;
- апробувати ці ідеї;
- оцінити як відбувається процес навчання;
- поставити додаткові запитання.

Модель використання технології розвитку критичного мислення

Виклик (актуалізація)

**Фаза реалізації смислу
(побудови знань)**

**Фаза рефлексії
(консолідації)**

Структурований огляд

Діаграма (кола) Вена

Незавершені речення

Семантична карта
(групування)

Почергові запитання

Дошка запитань та
роздумів

Припущення на основі
запропонованих слів

Обмін проблемами

Твір - п'ятихвилинка

„Мозковий штурм”

„Ажурна пилка”

Сенкан

„Я досліджую”

Читання з маркуванням
тексту

Опитування в парі

Спрямоване читання з
обдумуванням

„Запитаю й відповім”

Для розвитку критичного мислення у школярів потрібно:

Вводити у навчання такі завдання, вирішення яких потребує мислення вищого рівня.

Організовувати навчальний процес як дослідження учнями певної теми, що виконується шляхом інтерактивної взаємодії між ними.

Пропонувати різні джерела інформації для аналізу й самостійних висновків.

Намагатися, щоб результатом навчання було не засвоєння фактів чи чужих думок, а вироблення власних суджень через застосування до інформації певних прийомів мислення.

Результат

Сформованість у школярів основних ознак критичного мислення і аналізу, синтезу, узагальнення, системності, класифікації;

Оволодіння учнями комунікативним мистецтвом, сучасними технологіями роботи з інформацією

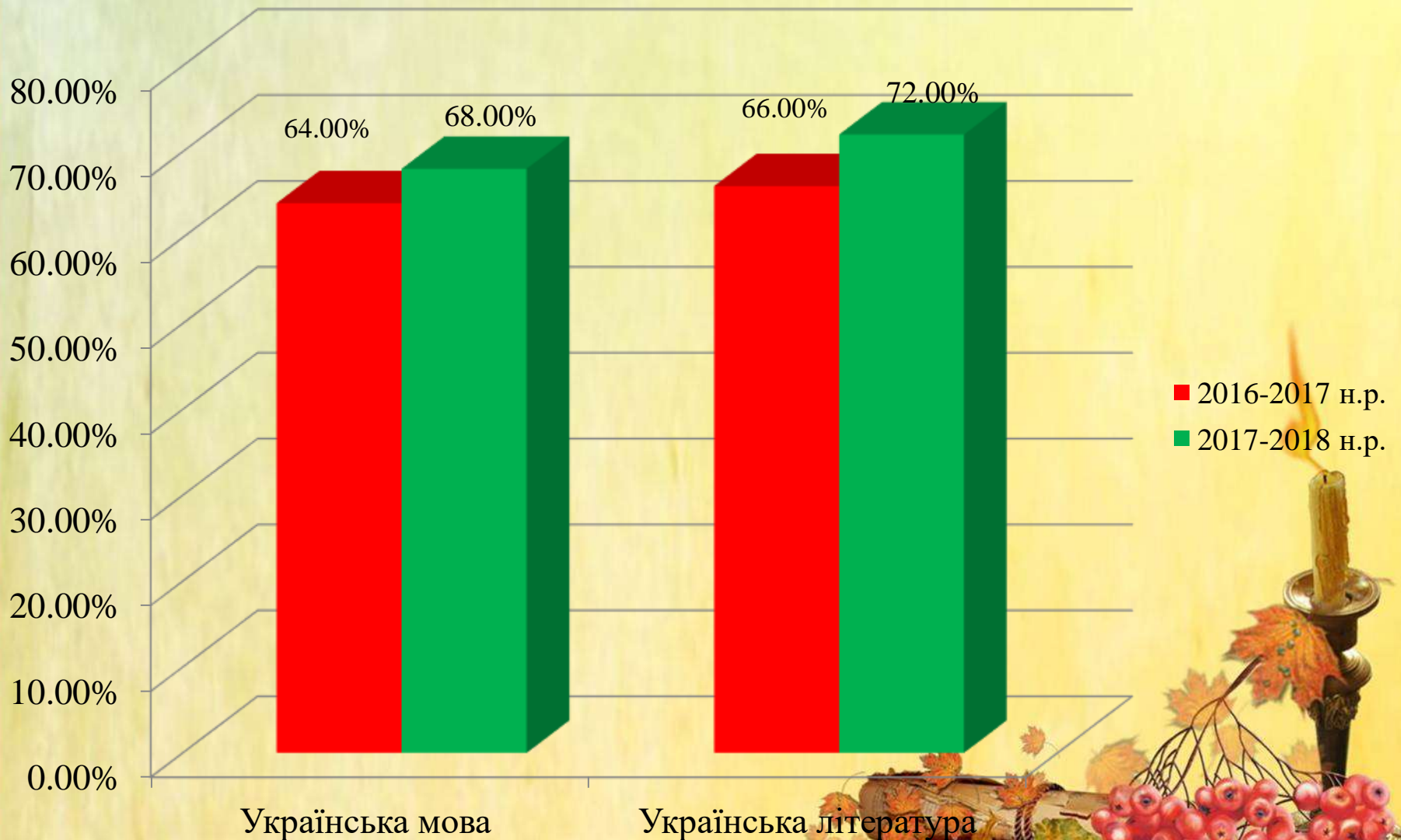
Вироблення вмінь критично перевіряти інформацію та вибудовувати власні переконання;

Розвиток дослідницьких якостей, здатність до самоконтролю, самооцінки, самовизначення, самокритичності;

Як результат, школярі вміють:

- ✓ **Визначати проблему та наявність підтексту;**
- ✓ **Перевіряти використані дані;**
- ✓ **Аналізувати твердження, що лежать в основі інформації;**
- ✓ **Урахувати альтернативні погляди;**
- ✓ **Синтезувати здобуті знання, робити висновки;**
- ✓ **Приймати оптимальні рішення;**
- ✓ **Складати висловлювання відповідно до ситуації спілкування.**

Моніторинг якості знань

Робота з обдарованими дітьми

Конкурс ім. Т.Шевченка
2015-2016н.р.- 1 місце(район),
3 місце(область)
2016-2017н.р.- 1 місце
2018-2019н.р. – 1 місце

Конкурс ім. П. Яцика

2015-2016н.р. – 2м.

2016-2017н.р. – 2м.

2017-2018н.р. – 2м.(2)

2018-2019н.р. – 1м.

Олімпіада

2018-2019н.р. – 2м.

Тема. Узагальнення і систематизація
вивченого про словосполучення і речення

Тип уроку. Урок узагальнення та систематизації знань

**Етап
актуалізації**

- Метод «Припущення на основі запропонованих слів»
- *Трипільська культура, письмена, написи в печерах, малюнкове письмо, азбука.*
- Про що, на вашу думку, йтиме мова на сьогоднішньому уроці?

**Етап
осмислення**

- Метод «Спеціальні ролі під час обговорення»
- **Завдання.** Дослідіть текст «Стародавня писемність IV ст. до н. е.» Зробіть висновки відповідно до своєї ролі
 - як історик
 - як географ
 - як етнограф
 - як мовознавець.

Фрагмент конспекту уроку
з української мови у 7 класі

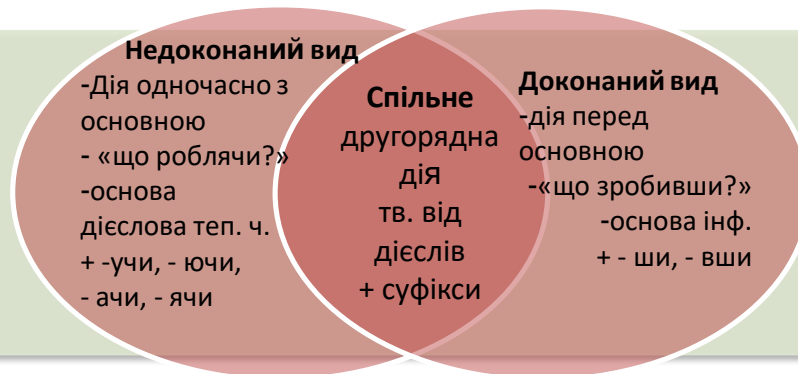
Тема. Дієприслівники недоконаного і доконаного виду

Тип уроку. Урок засвоєння нових знань

**Етап
актуалізації**
Метод «Знаю
– Хочу
дізнатись –
Дізнався»

Знаю	Хочу дізнатись	Дізнався
1. Дієслова є недок. та док. виду.	1	1
2. Знаю, яку дію вони означають.	2	2
3. Дієприслівники утворюються від дієслів	3	3
		4

**Етап
осмислення**
Метод
“Кола Вена”

Фрагмент конспекту уроку
уроку з української літератури в 10 класі

Тема. Іван Франко «Мойсей»

Тип уроку. Урок формування і вдосконалення вмінь та навичок

**Етап
рефлексії**

**Метод
«Незакінчене
речення»**

Поема Івана
Франка «Мойсей»
для мене - це.....

МОЙСЕЙ

«Асоціативний кущ»

- служіння народові
- сила духу
- жертовність
- осуд рабської покори
- сумніви у важкі періоди
- приреченість
- самотність
- земне і вічне

Метод «Асоціативний куш»

Асоціація спонукає до вільного і відкритого мислення. Цю стратегію рекомендується використовувати на етапах актуалізації і рефлексії як під час групової роботи, так і індивідуально.

Для складання асоціативного куша слід дотримуватися таких правил:

- Записати на дошці чи аркуші в центрі ключове слово чи фразу, виділити її певним чином.
- Записати будь-які слова чи фрази, які спадають на думку.
- Ставити знаки питання біля частин куша, в яких є невпевненість.
- Після заповнення «куша» вказати проблеми чи теми, для розгляду яких необхідна додаткова інформація.
- Записувати всі ідеї, які з'являються чи скільки дозволяє час.

КРАСА

ДОБРО

ЧАРІВНІСТЬ

ЧУДЕСА

НАСОЛОДА

СИЛА

?

КАЗКА

Стратегія «Сенкан» (п'ятиряддя).

Сенкан – це білий вірш, в якому синтезована інформація в стислому вислові з 5 рядків.

Алгоритм складання сенкану:

- Тема (іменник)
- Опис (прикметник)
- Дія (дієслово)
- Ставлення (фраза), почуття з приводу обговорюваного.
- Перефразування сутності (синонім, узагальнення, підсумок).

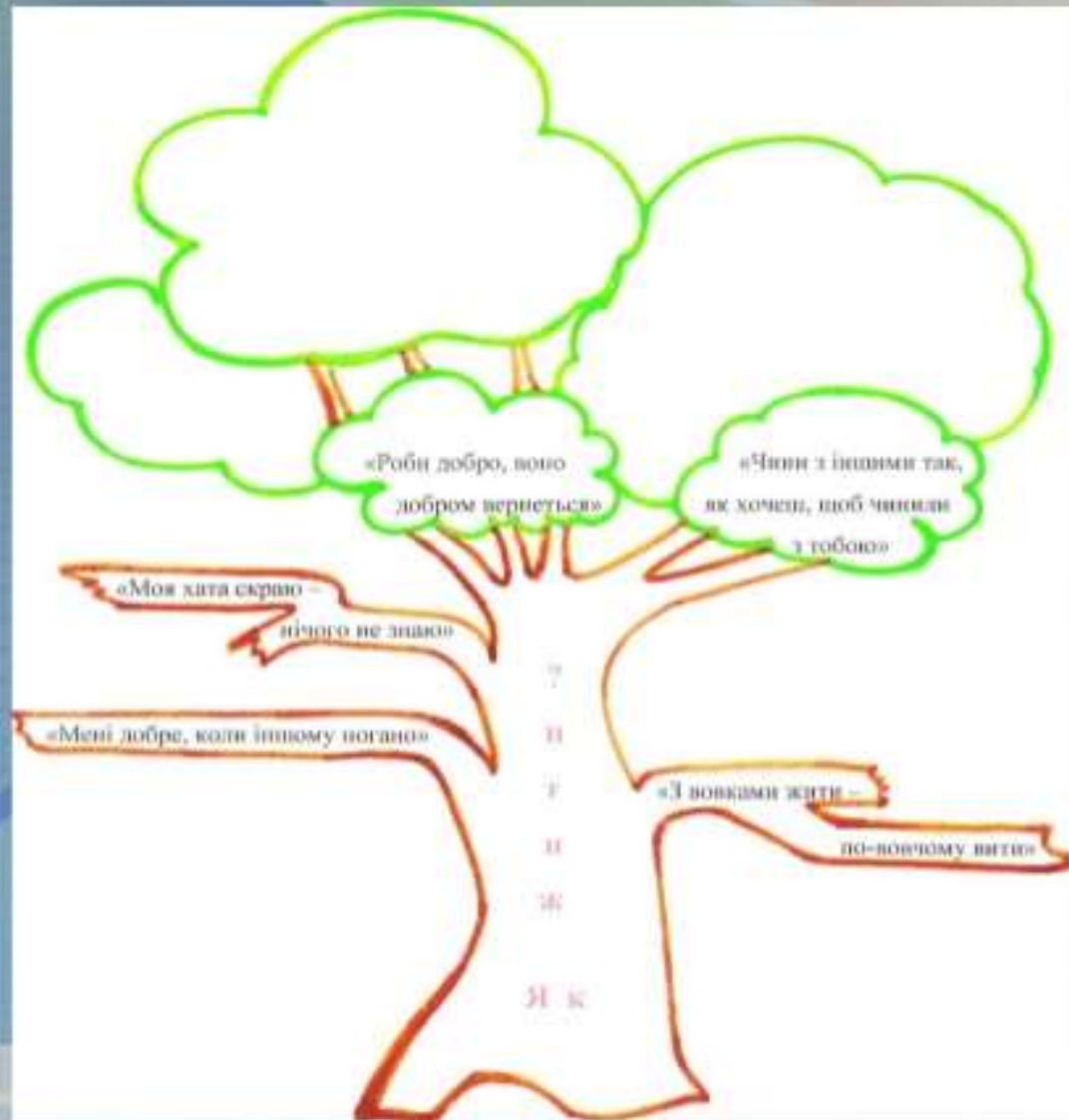
Приклад сенкану:

Рушник.

- Гарний, полотняний, різнокольоровий.
- Зацікавлює, дивує, зворушує, приваблює.
- Бережімо, пишаємося, даруємо.
- Оберіг, зв'язок з минулим

Технологія “Дерево рішень”

Алгоритм «Есе» Стратегія «Письмо в малюнках»

Есе як метод формування критичного мислення полягає у написанні тексту в довільному стилі.

Алгоритм «Есе»:

- Збирання інформації за проблемою.
- Аналіз інформації.
- Виявлення власної точки зору.
- Викладання власної точки зору.

Есе може бути абсолютно вільним чи аргументованим (від 5 до 20 хвилин)

Алгоритм роботи:

- Намагайся намалювати те, що хотів сказати при роботі над матеріалом.
- Власні враження, відношення до подій перенести на аркуш паперу.

Приклад

Серце моє

Серце у мене дуже велике. Воно різнокольорове. Шматочок жовтого, тому що я добрий. Шматочок сірого, тому що інколи буваю сумним. А ще воно у мене яскраве, тому що я дуже люблю життя та своїх близьких

Кубування

1. Опиши
(колір,
форма,
розмір)

2. Порівняй
(На що
схоже?)

3. Підбери
асоціації
(Про що змушує
думати?
Що спадає
на думку?)

4. Проаналізуй
(Яким чином
це зроблено?)

5. Як
використати?
(Знайди
застосування
)

6. Запропонуй
аргументи
«за» і
«проти»

- Технологія «Кероване читання з передбаченням»;
- робота над науковим текстом із використанням методу позначень (+ знав, - не знав, ? повернуся ще, V схвилювало);
- технологія «Метод прес»;
- технологія «Дискусія»;
- стратегія «Взаємні запитання»;
- технологія “Займи позицію”;
- навчальний мозковий штурм (НМШ);
- групова дослідницька робота;
- технологія «Доповідач-респондент»;
- технологія “Дерево рішень”;
- технологія “Письмо в малюнках”.

Банк дискусійних
питань

Українська література

- o 1. Чи надовго запанував мир у родині Кайдашів?
- o 2. Чи актуальними є думки Г.Сковороди про «сродну працю»?
- o У байці «Ведмежий суд» Є.Гребінки відсутня мораль. Сформулюйте її ви.
- o Викладіть свої думки стосовно того, чи тільки злом можна зупинити зло? Чи існують інші шляхи його подолання?

Українська мова

- o 1. Чи будь-яке утворене слово стає мовним набутком? Чому?
- o 2. Обгрунтувати думку: чи потрібні головні члени речення в мовленні? Яку роль вони відіграють?
- o 3. Розв'язати суперечку: «Чому це ти самостійний, а я службова?»
- o 4. Дати обгрунтовану відповідь: які частини мови мають граматичну категорію роду? Відповідь проілюструвати прикладами.

Критичне мислення сьогодні один з модних трендів і не лише в освіті. Про те, що його розвиток є одним з наскрізних завдань навчально-виховного процесу в школі, йдеться й у Концепції НУШ.

Використання технології розвитку критичного мислення в освітньому процесі НУШ

Головне завдання вчителя в сучасній школі – не накопичення дитиною інформації, а учіння тому, як вчитися, і навчання тому, як мислити.

«Я слухаю – і забуваю, бачу – і
запам'ятовую, роблю – і розумію»

Китайське прислів'я

Найбільш поширені стратегії критичного мислення

Ромашка Блума

Стратегія «РАФТ»

РАФТ (від англ. raft – пліт) – це стратегія розвитку критичного мислення для написання оригінальних текстів.

Назва стратегії виникла від перших літер слів:

R – role (роль)

A – audience (аудиторія)

F – format (формат)

T – topic (тема)

Таблиця РАФТ

Роль (хто пише)	Аудиторія (хто отримує)	Формат (у якій формі)	Тема (про що це)
Хто може написати дану тему (обирання ролі).	Для кого може бути написано текст? (передбачува на аудиторія)	У якій формі може бути написано текст?(вибір жанру)	Про що текст? (визначення тематики, які основні ідеї будуть розкриті)

Метод "РАФТ"

(за повістю "Місце для дракона" Ю.Винничука)

РОЛЬ	Дракон	<i>Любитинський князь</i>
АУДИТОРІЯ	мешканці села	<i>лицарі</i>
ФОРМА	лист-прохання	<i>сповідь</i>
ТЕМА	Чому варто пам'ятати про людяність	<i>Потрібна для князя смерть дракона чи подвиг лицаря?</i>

застосування стратегії «РАФТ», українську народну казку «Мудра дівчина»

Роль	Аудиторія	Формат	Тема
автор	діти	повідомлення	мудрість
дитина	вчитель	діалог	справедливість
Маруся	батьки (рідні)	історія	ь
пан	друзі	оповідання	жадібність
батько (убогий брат)	однокласники	казка	працьовитість
багатий брат	селяни	вистава	багатство
слуги	багатий брат	твір	
		розповідь	

Метод Шести Капелюхів

• Факти і тільки факти

• Емоції, почуття

• Керування розумовим процесом

Яке дивовижно прекрасне життя! Як мозаїка складається вона з різнокольорових шматочків вражень, часом миттєвих, але так вражаючих душу. Уміли б тільки бачити очі і серце

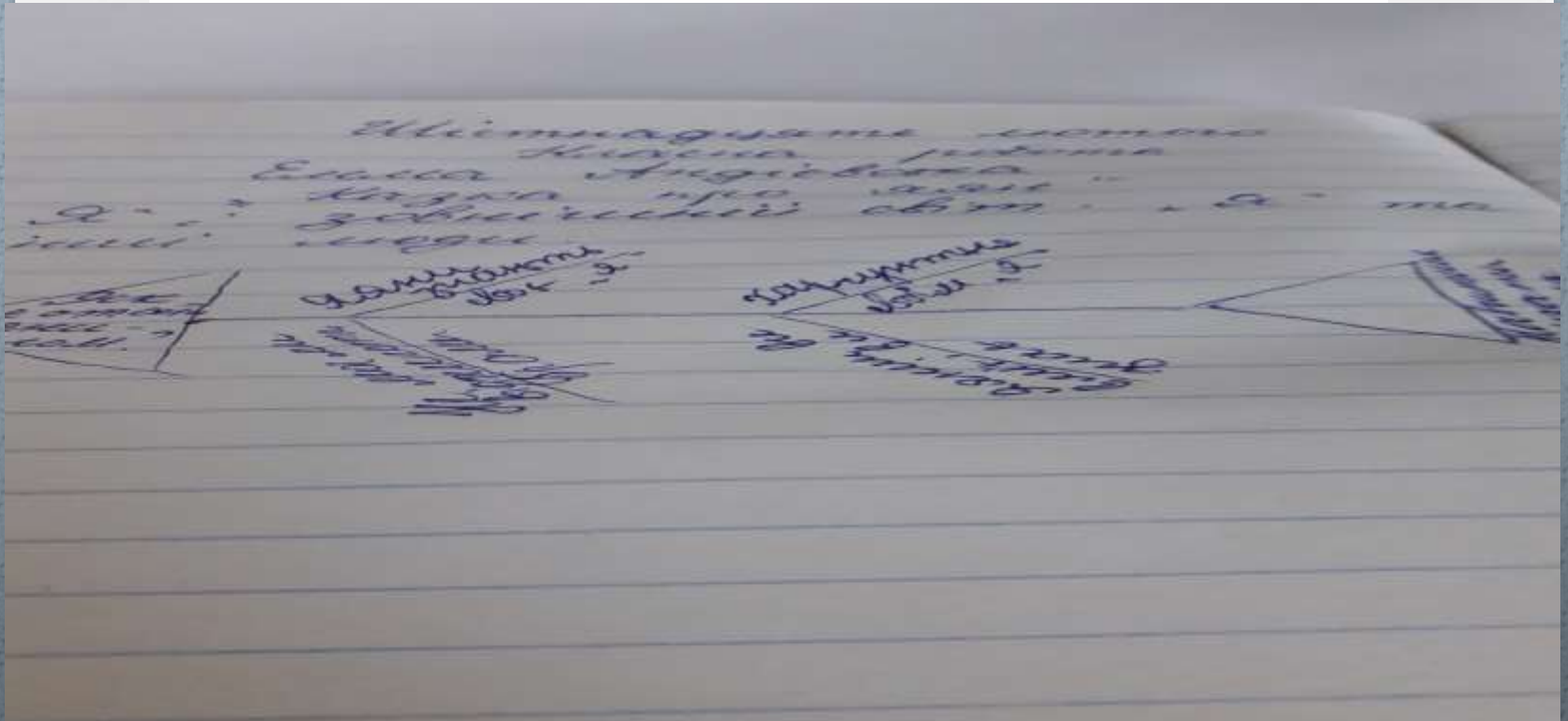
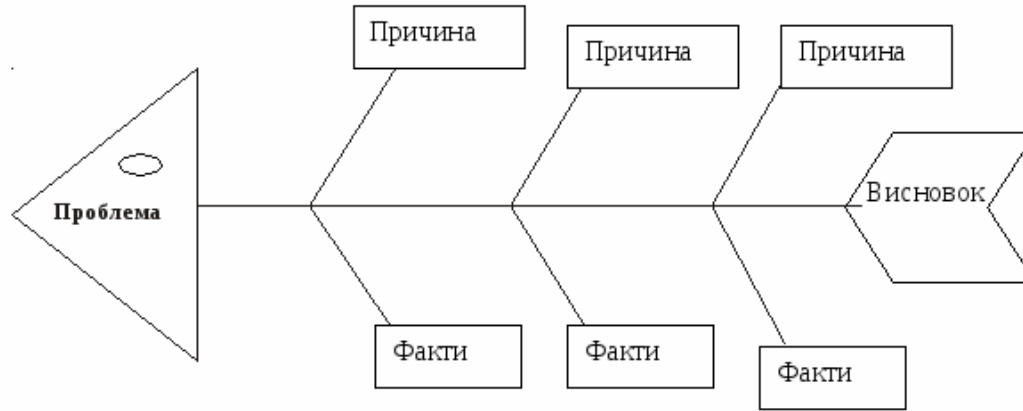
Недоліки, перешкоди, проблеми

• Успіхи, пошук переваг і позитивних сторін

• Емоції, почуття

«Фішбоун»

Драматичні ролі

Інтерв'ю

Захист проекту

Робота в группах

Умови, які спонукають учнів до критичного мислення

Час

Активна
позиція
учнів
у навчанні

Віра
в
учнів

Очікування
ідей

Спілкування

Цінування
думок інших

**Сформовані навички критичного
мислення забезпечують прийняття
найбільш оптимальних рішень
у будь-якій професійній
сфері, відкритість новим ідеям та
знанням**

Дякую за увагу!